

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.09.2017, sp. zn. 22 Cdo 3245/2017, ECLI:CZ:NS:2017:22.CDO.3245.2017.1

Číslo: 1/2019

Právní věta: Je-li v katastru nemovitostí jako vlastník nemovitosti evidován jen jeden z bývalých manželů a druhý tvrdí, že věc je předmětem zaniklého, avšak dosud nevypořádaného společného jmění manželů, může se domáhat určení, že nemovitost je v zaniklém a doposud nevypořádaném společném jmění manželů. Pokud v průběhu řízení nastanou účinky zákonné domněnky vypořádání (§ 741 o. z. a § 150 odst. 4 obč. zák.), bude třeba žalobu změnit na určení, že věc je v podílovém spoluvlastnictví účastníků.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 20.09.2017

Spisová značka: 22 Cdo 3245/2017

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Společné jmění manželů, Žaloba určovací

Předpisy: § 150 odst. 4 obč. zák.

§ 741 o. z.

§ 80 o. s. ř.

§ 984 odst. 1 o. z.

§ 985 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem označeným výše potvrdil Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací rozsudek Okresního soudu v Trutnově ze dne 6. 10. 2016, č. j. 19 C 180/2015-174, ve výroku I., kterým byla zamítnuta žaloba, na určení, že nemovitosti - pozemky, zahrada o výměře 788 m², zastavěná plocha a nádvoří, o výměře 139 m², včetně domu, který je její součástí, všechny zapsané v katastru nemovitostí z Katastrálního úřadu při K. k., Katastrálního pracoviště T., na listu vlastnictví pro obec a katastrální území D. K. n. L. - patří do zaniklého společného jmění manželů (dále také „SJM“) žalobce a žalované, a ve výrocih III., IV. a V., kterými bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Výrokem II. rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

2. Žalobce se domáhal určení, že sporné nemovitosti jsou součástí zaniklého, avšak nevypořádaného společného jmění manželů - účastníků řízení. Soud prvního stupně žalobě v této části nevyhověl

proto, že účastníci již dříve tyto nemovitosti ze SJM dohodou o jeho zúžení řádně vyloučili; tímto závěrem, který žalobce napadl odvoláním, se však odvolací soud nezabýval. Uvedl, že žalobce nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem (§ 80 o. s. ř.), neboť zaniklo-li SJM účastníků a neuplynula dosud tříletá lhůta k podání žaloby na jeho vypořádání, může se žalobce domáhat vypořádání v soudním řízení, ve kterém bude otázka, zda nemovitost patří do SJM, řešena jako předběžná. Odvolací soud odkázal na právní názor vyslovený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. [22 Cdo 506/2008](#); ve věci rozhodl bez nařízení jednání (§ 214 odst. 3 o. s. ř.). Uvedl, že žalobce se stále může domáhat vypořádání SJM rozhodnutím soudu a nemá tak na požadovaném určení naléhavý právní zájem.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobce dovolání; jeho přípustnost opírá o tvrzení, že jde o věc dosud v judikatuře neřešenou a dále, že rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu s judikaturou dovolacího soudu. Vytýká rozhodnutí odvolacího soudu, že bylo pro něj překvapivé, neboť odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil z jiného důvodu, než pro jaký soud prvního stupně žalobu zamítl. Nesouhlasí ani s tím, že by neměl na požadovaném určení naléhavý právní zájem; odkazuje na to, že jde o otázku zápisu práva do veřejných knih [§ 567 zákona č. 89/2012 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále „o. z.“)], připomíná další spory mezi účastníky a tvrdí, že požadovaným určením by se právní postavení účastníků vyjasnilo. Navrhuje, aby napadený rozsudek byl zrušen a věc vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že dovolání nepovažuje za přípustné; napadené rozhodnutí je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Jednání žalobce nadto považuje za výkon práva v rozporu s dobrými mravy a za zjevnou snahu o zneužití práva. Navrhuje dovolání odmítnout a uložit žalobci povinnost k náhradě nákladů dovolacího řízení.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod, uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání je důvodné. Přípustnost dovolání je založena částečně rozporem napadeného rozhodnutí s judikaturou dovolacího soudu, částečně tím, že jde o věc v poměrech nového občanského zákoníku v judikatuře dovolacího soudu dosud neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Odvolací soud nepostupoval v souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. [22 Cdo 506/2008](#); navíc právní názor tam uvedený již není pro nemovitosti evidované v katastru nemovitostí použitelný.

7. Ve zmíněném rozhodnutí se uvádí: „Dovolací soud však má za to, že v případě neshody mezi manžely o tom, zda určitá věc patří či nepatří do společného jmění manželů, není bez významu, zda taková sporná otázka nemůže být již řešena jako předběžná v rámci řízení o vypořádání společného jmění manželů, jestliže již (k dané věci) zaniklo. V řízení o vypořádání společného jmění manželů soud nejprve řeší jako předběžnou otázku, zda majetkové hodnoty, které účastníci učinili předmětem řízení, skutečně do jejich společného jmění manželů patří, a jestliže na ni kladně odpoví, přikáže je některému z účastníků (popř. oběma do podílového spoluvlastnictví) a rozhodne o finančním plnění

(náhradě) za takové přikázání. Jestliže je odpověď záporná, žalobu v tomto rozsahu zamítne. Z uvedeného je zřejmé, že otázka společného vlastnictví k určité věci je v rámci řízení o vypořádání společného jmění manželů otázkou předběžnou pro vlastní vypořádání.

8. Z výše uvedeného vyplývá, že odvolací soud otázku existence naléhavého právního zájmu v době, kdy rozhodoval, neposoudil zcela správně, jestliže již předtím společné jmění účastníků zaniklo. Této (oproti době rozhodování soudu prvního stupně) nové situaci již neodpovídal převzatý právní názor, že žalobkyně nadále nemá jinou možnost, jak docílit změny zápisu vlastnictví k předmětným nemovitostem v katastru nemovitostí. Uvedené změny (např. aby byli oba účastníci společně či žalobkyně výlučně určeni vlastníky předmětných nemovitostí) lze již dosáhnout v řízení o vypořádání společného jmění manželů. Po doplnění dokazování v odvolacím řízení bylo namístě, aby žalovaná odvolacímu soudu sdělila, v čem za změněných poměrů mezi účastníky spatřuje svůj naléhavý zájem na požadovaném určení, a odvolací soud jej podle uvedených tvrzení aktuálně posoudil“.

9. Je zřejmé, že v tomto rozhodnutí dovolací soud nevyloučil možnost existence naléhavého právního zájmu na požadovaném určení, jen zpochybnil názor, že je dán již samotným zájmem na změně zápisu vlastnictví v katastru nemovitostí. Kdyby odvolací soud postupoval podle tohoto právního názoru, musel by žalobci poskytnout možnost vyjádřit se k existenci naléhavého právního zájmu za situace, když se již může domáhat plnění - vypořádání SJM. To neučinil, a navíc je jeho rozhodnutí pro žalobce překvapivé. „V občanském soudním řízení se uplatňuje zásada předvídatelnosti rozhodnutí. Odvolací soud, který potvrdil rozsudek soudu prvního stupně z jiného důvodu, než byl důvod zamítnutí žaloby soudem prvního stupně, aniž by před vydáním potvrzujícího rozsudku seznámil účastníky řízení se svým právním názorem odlišným od právního názoru soudu prvního stupně, a neumožnil jim se k němu vyjádřit, zasáhl do práva na spravedlivý proces; to platí i v případě, že odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně z důvodů pro účastníka nepředvídatelných“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2009, sp. zn. [22 Cdo 646/2009](#)). Pokud odvolací soud takto nepostupoval, je jeho rozhodnutí v rozporu s judikaturou dovolacího soudu.

10. Nicméně právní názor, uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. [22 Cdo 506/2008](#), týkající se naléhavého právního zájmu na určení vlastnictví nemovitosti v zaniklém, avšak doposud nevypořádaném SJM účastníků, již není pro nemovitosti evidované v katastru nemovitostí použitelný.

11. Občanský zákoník z roku 2012 zavedl plně princip materiální publicity zápisů do veřejných seznamů. „Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplaty v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Dobrá víra se posuzuje k době, kdy k právnímu jednání došlo; vzniká-li však věcné právo až zápisem do veřejného seznamu, pak k době podání návrhu na zápis“ (§ 984 odst. 1 o. z.). „Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, může se osoba, jejíž věcné právo je dotčeno, domáhat odstranění nesouladu; prokáže-li, že své právo uplatnila, zapíše se to na její žádost do veřejného seznamu. Rozhodnutí vydané o jejím věcném právu působí vůči každému, jehož právo bylo zapsáno do veřejného seznamu poté, co dotčená osoba o zápis požádala“ (§ 985 o. z.). „Uplatněním práva“ ve smyslu tohoto ustanovení je žaloba na jeho určení; určovací žaloba je podkladem pro vyznačení poznámky spornosti a zamezení účinků zápisu výlučného práva jednoho z účastníků na třetí osoby. Určovací žalobu nemůže nahradit žaloba na plnění, opírající nárok na plnění o právo, jehož existence má být posouzena jako předběžná otázka.

12. Je-li tedy v katastru nemovitostí jako vlastník nemovitosti evidován jen jeden z (bývalých) manželů a druhý tvrdí, že věc je předmětem zaniklého, avšak doposud nevypořádaného SJM, může se domáhat určení, že nemovitost je v zaniklém a doposud nevypořádaném SJM. Pokud v průběhu řízení nastanou účinky zákonné domněnky vypořádání (§ 741 o. z., § 150 odst. 4 zákona č. 40/1964 Sb.),

bude třeba žalobu změnit na určení, že věc je v podílovém spoluvlastnictví účastníků.

13. Jestliže tedy odvolací soud dospěl k závěru, že žalobce nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) a dovolání je důvodné; proto nezbylo, než rozhodnutí odvolacího soudu zrušit a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 3 o. s. ř.).